

PM Rotel VIII (Dnr KS 2021/364)

Författningsförslag i promemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7)

Remiss från Socialdepartementet

Remisstid den 11 juni 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Jan Jönsson anför följande.

Ärendet

Socialdepartementet har remitterat promemorian ”Barnets bästa när vård enligt LVU upphör” till Stockholms stad för yttrande.

I promemorian föreslås ändringar i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt i socialtjänstlagen, med syftet att ge ökad trygghet, säkerhet och stabilitet och till att ytterligare stärka barnets bästa för barn som vårdas enligt LVU och socialtjänstlagen.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2022.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret ser positivt på utredningens förslag och delar den bedömning som görs i promemorian.

Socialnämnden instämmer i stort med promemorians förslag till lagändringar.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att det är rimligt att tidigarelägga möjligheten till vårdnadsöverflytt.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att det är positivt att lagskärpningen tydliggör vilka krav som kan ställas på socialtjänsten.

Östermalms stadsdelsnämnd ställer sig tveksam till om förslaget att socialnämnden ska överväga vårdnadsöverflytt i tillräcklig grad ger ökad trygghet och stabilitet och en stärkt princip av barnets bästa.

Mina synpunkter

Socialtjänsten har ingen viktigare uppgift än att värna livet och hälsan hos de barn som hamnar i samhällets vård. Det är en uppgift som vi som samhälle inte får svika. Därför måste socialtjänsten få såväl tydligare förväntningar på sig som tydligare

verktyg att säkerställa att placerade barn får en god och trygg uppväxt. Behovet blev smärtsamt tydligt i samband med fallet med den omkomna flickan Esmeralda, kallad "Lilla hjärtat", vilket lett fram till den utremitterade promemorian.

Promemorian utgör ingen totalöversyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) utan syftar till att lyfta fram och kodifiera praxis för att förhindra att öden som Lilla hjärtats inträffar igen. Jag välkomnar förslaget om att tydliggöra att vård enligt LVU inte ska upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården från början på ett varaktigt och genomgripande sätt har förändrats. Jag instämmer i vad stadsledningskontoret säger om behovet av att barnet vid en sådan bedömning får rätt till ett eget ombud.

Jag konstaterar samtidigt att Utredningen om tvångsvård för barn och unga år 2015 föreslog att prövningen av huruvida vård ska upphöra särskilt skulle fästa avseende vid barnets inställning, hur länge barnet vistats i familjehemmet och barnets relation till såväl vårdnadshavarna som familjehemsföräldrarna, det vill säga en något annorlunda och mer detaljerad formulering. Det är viktigt att det vidare arbetet med promemorian inte betraktas som en slutpunkt på arbetet med att reformera LVU utan att förslagen i 2015 års LVU-utredning tas om hand.

I promemorian beskrivs att socialnämnden ska få en tydligare uppföljningsskyldighet och en möjlighet att besluta om drogtestar för vårdnadshavare och föräldrar. Det är bra med ytterligare verktyg för socialnämnden för att säkerställa barnens bästa. Det bör utredas vidare huruvida drogtestar inte bara ska visa om föräldern/vårdnadshavaren är påverkad utan även om den har spår av droger i kroppen. Jag anser att socialnämnden bör ha möjlighet att följa upp ett barn minst ett år efter avslutad placering.

För barn och unga som samhället omhändertagit är skolgången en synnerligen viktig skyddsfaktor för framtiden. Ofta kan en tidigare bristfällig skolgång börja repareras under placeringstiden. När en LVU-placering sedan upphör och barnet återvänder till sin tidigare skola måste socialtjänsten ha ett stort ansvar att säkerställa att den unges kognitiva förmåga och eventuella specialpedagogiska behov kartläggs, så att de stödinsatser som krävs finns på plats. Socialtjänsten bör få rätt att begära att mottagande huvudman sätter in insatser som motsvarar de behov som framkommit, så att den fortsatta skolgången leder till goda resultat.

Genom att tydliggöra att socialnämnden ska beakta bestämmelsen om flyttningsförbud ökar barnets rättssäkerhet. Förslaget kan därmed antas bidra till ökad trygghet och stabilitet för placerade barn.

Vad gäller frågan om tidpunkt för att överväga vårdnadsöverflytt instämmer jag i stadsledningskontorets bedömning att frågan bör utredas vidare i de fall där barnets befintliga vårdnadshavare är så olämplig att inneha vårdnaden om barnet att det sannolikt aldrig kan komma ifråga att barnet återvänder till vårdnadshavaren. Det gäller fall där vårdnadshavaren utsatt barnet för allvarliga övergrepp eller våld, eller dömts för mord eller dråp på den andra vårdnadshavaren eller föräldern. Om det står utom tvivel att en vårdnadsöverflytt är det bästa för barnets långsiktiga stabilitet bör frågan kunna prövas inom två år.

I Sverige har vi höga ambitioner för barns rättigheter och barnets bästa. Tyvärr finns det tillfällen då vi som samhälle misslyckas med att leva upp till dem. I vissa fall kan konsekvenserna bli förödande. Jag hoppas att arbetet med den här promemorian utgör ett steg på vägen mot att stärka skyddet för våra allra mest utsatta barn.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 2 juni 2021

JAN JÖNSSON

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Barnets bästa när vård enligt LVU upphör, Ds 2021:7

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Karin Wanngård, Jan Valeskog, Emilia Bjuggren och Kadir Kasirga (alla S) enligt följande.

Vi välkomnar alla förslag som syftar till att stärka skyddet kring barn som har blivit tvångsomhändertagna. Det smärtar att samhället inte hade säkerställt att lagstiftningen var så pass tydlig och att skyddsneten var tillräckligt starka för att skydda "Lilla hjärtat". Över partigränser är vi eniga om att det som hände "Lilla hjärtat" aldrig får ske igen. Det ligger i vårt gemensamma ansvar och intresse att säkerställa att lagstiftaren täpper till alla eventuella hål som kan finnas i skydds nätet nu när lagstiftningen ska ändras. Annars riskerar vi att få en lagstiftning som inte skyddar i den utsträckning som vi önskar och som inte heller förmår att alltid sätta barnets bästa i fokus.

Därför menar vi att några av förslagen i utredningen behöver justeras och förtydligas. Vi anser att socialnämndens rätt att besluta att vårdnadshavare och föräldrar ska lämna prov för kontroll av drogpåverkan behöver tydliggöras. Vi vill se ett förtydligande om att drogtester inte bara ska visa om föräldern/vårdnadshavaren är påverkad utan även om den har spår av droger i kroppen. Informationen är viktig för socialnämnden och den har påverkan på beslut som nämnden ska ta. Det vore även bra om socialnämndens beslut om att ta drogtester ska kunna gälla för en viss period så att nämnden inte behöver fatta beslut vid varje enskilt provtagnings tillfälle.

Det är bra att socialtjänsten föreslås få möjlighet att ställa krav och följa upp föräldrars drogfrihet, en fråga som dock också behöver lösas är att det idag förekommer barn som tvingas till återförening eller umgänge med föräldrar som brukat våld. Här önskar vi att lagstiftaren ser närmre på frågan rörande barn som upplevt och utsatts för våld i hemmet vilket är en vanlig placeringsorsak inte minst i Stockholm.

Förslaget om att korta tiden från tre år till två år för när socialnämnden senast ska överväga vårdnadsöverflyttning behöver undersökas mer. Vi är delar uppfattningen om att "en vårdnadsöverflyttning är ett ingripande och avgörande beslut i ett barns liv, liksom i barnets föräldrars och familjehemsföräldrars liv". Utredningens förslag syftar till att trygga barnets uppväxt men man har inte tydliggjort i tillräcklig stor utsträckning att det är det bästa för barnet. Inte heller är det klargjort hur samhällets stöd till familjehemmen ska stärkas vid en vårdnadsöverflyttning.

Vi vill se en ändring i förslaget om att förlänga tiden för socialnämndens uppföljning av barns situation. Det gäller dels när en utredning som gäller barns behov av stöd eller skydd avslutas utan beslut om insats. Och dels efter det att en placering i ett familjehem eller hem för vård eller boende har upphört. Bestämmelser om när uppföljningar ska avslutas behöver förlängas till ett år, inte bara till sex månader som utredningen föreslår. På så sätt förstärks stöd och skydd av barn i vårt samhälle.

Slutligen vill vi framhålla vikten av att kommunerna ges särskilda medel för att stärka arbetet med egenkontroll och förstärkt stöd vid hemflyttning efter placering. Resursförstärkning är central för att samhället ska lyckas sätta barnets bästa när vård enligt LVU upphör.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Emilia Bjuggren (alla S) och Rashid Mohammed och Torun Boucher (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Socialdepartementet har remitterat promemorian ”Barnets bästa när vård enligt LVU upphör” till Stockholms stad för yttrande.

I promemorian föreslås ändringar i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt i socialtjänstlagen, med syftet att ge ökad trygghet, säkerhet och stabilitet och till att ytterligare stärka barnets bästa för barn som vårdas enligt LVU och socialtjänstlagen.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2022.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 april 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ser positivt på utredningens förslag och delar den bedömning som görs i promemorian; förslagen bör leda till ökad trygghet, säkerhet och stabilitet och till att ytterligare stärka barnets bästa för barn som vårdas enligt LVU och socialtjänstlagen.

Förslagen överensstämmer med intentionen i kommunfullmäktiges budget där det framgår att alla barn som vistas i Stockholm ska få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med Barnkonventionen.

I några avseenden skulle stadsledningskontoret ha önskat en ytterligare förstärkning av barnets rättigheter. Detta kommenteras under respektive förslag nedan.

Stadsledningskontoret välkomnar förslaget om att införa en bestämmelse som innebär att socialnämnden inte får besluta att vård ska upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Här anser stadsledningskontoret att ett förslag som ger barnet rätt till ett eget ombud vid dessa beslut vore en förstärkning av barnets rättigheter.

Stadsledningskontoret ser positivt på förslaget som innebär en skyldighet för socialnämnden att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud. Det är särskilt positivt att förslaget också omfattar barn som vårdas utanför det egna hemmet enligt socialtjänstlagen.

I promemorian föreslås att socialnämndens skyldighet att överväga överflyttning av vårdnaden tidigareläggs, från dagens tre år till två år. Stadsledningskontoret välkomnar det förtydligande av socialnämndens ansvar som förslaget innebär. Stadsledningskontoret ställer sig dock tveksam till om förslaget är tillräckligt när vårdnadshavaren utsatt barnet för allvarliga övergrepp eller våld, eller när en vårdnadshavare dömts för mord eller dråp av den andra föräldern. Stadsledningskontoret hade välkomnat ett förslag som möjliggjorde en skyndsam vårdnadsöverflytt till särskild förordnad vårdnadsöverflytt (6 kap § 7 FB) vid beslut om vård enligt LVU. Stadsledningskontoret anser även att möjligheterna till adoption som komplement till vårdnadsöverflytt skulle behöva ses över.

Stadsledningskontoret är positivt till förslaget som innebär att socialnämnden ska få möjlighet att besluta om drogtestar för vårdnadshavare och föräldrar till barn som vårdas enligt LVU inför umgänge och inför prövning av om vård ska upphöra. För att ytterligare stärka barnets rättigheter anser stadsledningskontoret att befogenheten även bör gälla under uppföljningstiden efter det att vården enligt LVU har upphört.

Slutligen ser stadsledningskontoret även positivt på förslaget i promemorian som innebär att socialnämnden får en skyldighet att följa upp barnets situation efter det att vård enligt LVU har upphört. Då det är den kommun där barnet bor som har rätt att inleda en ny utredning är det viktigt att förtydliga hur uppföljningen ska ske i de fall familjen flyttar till en annan kommun. För att minska risken att information om barnets situation går förlorad behöver frågor om informationsöverföring, anmälningsansvar och möjlighet att föra över uppföljningsansvaret ses över.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 27 april 2021 följande.

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen avseende remiss av författningsförslag i promemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Jönsson (L), Ole-Jörgen Persson m.fl. (M), Mariana Moreira Duarte (MP), Kristin Jacobsson (C) och Michaela Hollis (KD), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V) och Karin Gustafsson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Ersättningsutlåtande gjordes av Anna Rantala Bonnier (Fi), som instämde i det särskilda uttalandet av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V) och Karin Gustafsson m.fl. (S).

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 9 april 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i stort med promemorians förslag till lagändringar och särskilt avseende följande.

Promemorian föreslår en skyldighet för socialnämnden att överväga flyttningsförbud vid övervägande eller prövning av upphörande av vård enligt LVU. Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Promemorian föreslår en skyldighet för socialnämnden att följa upp situationen för den som är under 18 år efter att vård enligt LVU har upphört. Förvaltningen ställer sig positiv till att bestämmelsen gäller för alla barn och unga efter avslutad placering enligt LVU oavsett om det finns anledning till oro över barnets eller den unges situation i hemmet eller förhållanden i övrigt. Förvaltningen ställer sig även positiv till att tiden för uppföljning utökas från två månader till sex månader då det ökar socialtjänstens möjligheter att säkerställa att en positiv förändring i barnets hemsituation är hållbar över tid. Det är emellertid viktigt att ha i åtanke att den här uppföljningen kan vara tidskrävande och att det är rätt komplicerat att som handläggare finnas kvar och följa upp ett barn mot vårdnadshavarens vilja. Bedömningen är

att det behövs ett tydligt utrymme i verksamheten att göra detta med kvalitet och meningsfullt innehåll för att det ska komma barnet till del på ett sätt som gör positiv skillnad.

Promemorian föreslår att socialnämnden får befogenhet att besluta om drogtester för vårdnadshavare och föräldrar till barn som vårdas enligt LVU. Sådan lagstiftning saknas helt inom socialtjänstens område idag. Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Promemorian föreslår att tidigarelägga socialnämndens skyldighet att överväga överflyttning av vårdnaden från föräldrar till familjehemsföräldrar enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken från när barnet har varit placerad i samma familjehem i tre år till när barnet varit placerad i samma familjehem i två år. Majoriteten av de barn som blir kvar i vården under lång tid är barn som placerats i tidig eller mycket tidig ålder. De allra flesta av de barn som växer upp i samhällsvård har placerats första gången när de var mellan noll och tre år. Förvaltningen delar uppfattningen att det är angeläget att dessa barns situation uppmärksammas och att deras uppväxt så långt det är möjligt tryggas. Emellertid är förvaltningen tveksam till att detta kan tryggas genom att korta tidsgränsen för övervägande av vårdnaden för alla familjehemsplacerade barn, oavsett ålder vid placeringstillfället, till två år. För yngre barn som placeras i tidig eller mycket tidig ålder instämmer förvaltningen i att en tvåårsgräns kan vara lämplig, men för äldre barn och tonåringar kan den nuvarande treårsgränsen fortsatt fungera.

En vårdnadsöverflyttning är ett ingripande och avgörande beslut i ett barns liv, liksom i barnets föräldrars och familjehemsföräldrars liv. Enligt Socialstyrelsen finns det idag ingen omfattande undersökning eller forskning om hur en vårdnadsöverflyttning påverkar familjehemsplacerade barn och barnens familjehem eller om en vårdnadsöverflyttning stärker skyddet för barnet¹. En senare studie rörande vårdnadsöverflyttningar utförd av forskare vid Göteborgs universitet under perioden 2015 – 2016 visar att för barn som varit placerade under en längre sammanhållen tid, där barnet har knutit an till familjehemmet och både barnet och familjehemsföräldrarna vill att familjehemsföräldrarna ska bli vårdnadshavare, finns det goda förutsättningar för ökad stabilitet genom vårdnadsöverflyttning. Studien kunde dock inte dra slutsatsen att en vårdnadsöverflyttning i sig skapar bättre stabilitet och kontinuitet för barnet.

Anknytning sker automatiskt för små barn medan det för lite äldre barn kan ta längre tid. Erfarenheter visar att många av de lite äldre barnen som placeras i familjehem har anknytningssvårigheter och det kan då ta lång tid innan barnet har knutit an till familjehemsföräldrarna och rotat sig i hemmet. Vidare behöver socialnämnden lära känna familjehemmet väl över tid för att få en uppfattning om hur familjen fungerar när olika utmaningar och problem uppstår, hur de kan hantera umgänget med barnets biologiska föräldrar och utifrån det kunna göra samlad analys och bedömning av familjehemmets lämplighet som vårdnadshavare. Mot bakgrund av detta är den tidsgräns som finns nu för när socialnämnden är skyldig att överväga överflyttning av vårdnaden tillräcklig. Redan idag kan socialnämnden göra bedömningen att det för ett enskilt barn är lämpligt att överväga vårdnadsöverflyttning tidigare än efter tre år. Ett alternativ kan vara att utreda förutsättningarna för differentierade tidsgränser med en tidigare tidsgräns för barn som placeras första gången när de är mellan noll och tre år, och den nuvarande för övriga barn som placeras i familjehem.

¹ Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem. Uppföljning av lagändring enligt proposition 2002/03:53. Stärkt skydd för barn i utsatta situationer, Socialstyrelsen 2006.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 april 2021 följande.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss till kommunstyrelsen.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 april 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att promemorian är välskriven och tydlig. Bakgrunden till utredningsuppdraget är att en liten flicka som vårdats enligt LVU flyttades hem till sina vårdnadshavare efter några år och där miste sitt liv. Utifrån den tragiska händelsen behöver tryggheten och säkerheten för barn som tvångsvårdats ses över och förslagen som framtagits kan bidra till detta.

- *Bestämmelse införs som innebär att socialnämnden inte får besluta att vård enligt LVU ska upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt.*

Då ett barn vårdats enligt LVU med anledning av att vårdnadshavarna använder narkotika eller andra preparat anser förvaltningen att det är rimligt att vården inte ska upphöra innan vårdnadshavarna kan uppvisa drogfrihet och förändrat sin livsstil. Det är viktigt att vården enligt LVU inte upphör för tidigt och därför måste vårdnadshavarna över en längre period varit fria från droger eller andra liknande preparat.

- *Socialnämnden ska överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud när ett barn är placerat i ett familjehem eller annat enskilt hem.*

I promemorian framgår det att flyttningsförbud sällan används av kommunerna och att kunskaperna kring denna möjlighet är begränsade. Socialstyrelsen föreslås därför få i uppdrag att öka kunskapen kring flyttningsförbud. Förvaltningen anser att utbildningsuppdraget är positivt för att öka säkerheten för placerade barn.

- *Socialnämnden ska överväga överflyttning av vårdnaden efter att ett barn varit placerat i ett enskilt hem i mer än två år.*

Barn som varit placerade i mer än två år och bedöms inte kunna återflyttas till föräldrarna behöver trygghet och stabilitet vilket de kan få genom att överflyttning av vårdnaden sker till familjehemsföräldrarna. Två år i ett barns liv är en lång tid och under den tiden är det sannolikt att banden till familjehemsföräldrarna är minst lika starka som till de biologiska föräldrarna. I nuvarande lagstiftning ges denna möjlighet efter barnet varit placerad i tre år. Det är fullt rimligt att tidigarelägga möjligheten till vårdnadsöverflytt.

- *Socialnämnden ska följa upp barns situation efter det att vård enligt LVU har upphört.*

I promemorian resoneras det kring föräldrarnas integritet om socialnämnden ges rätt att följa upp barnets situation då vården enligt LVU har upphört och barnet flyttat hem till de biologiska föräldrarna. Förvaltningen anser att barnets säkerhet går före föräldrarnas integritet och att en uppföljning av barnets situation därför är bra. Det medför dock visst merarbete för socialtjänsten. Uppföljningen ska, precis som allt övrigt socialt arbete, ske med respekt och följsamhet.

- *Socialnämnden föreslås få befogenhet att besluta om drogtestar för vårdnadshavare och föräldrar till barn som vårdas enligt LVU.*

Förvaltningen anser att barnets säkerhet och trygghet är av yttersta vikt och kan säkerställas i viss mån genom drogtestar. Det är dock en svår avvägning i vilka lägen socialnämnden ska begära drogtestar och under hur långa perioder? Ska det vara endast vid

umgänge eller i samband med att vården övervägs att upphöra? En svårighet blir också vem som ska betala drogtesterna då det är omfattande kostnader.

Förvaltningen ser positivt på förslagen till lagändringar då det kan bidra till ökad säkerhet och trygghet för placerade barn.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 april 2021 följande.

1. Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Omedelbar justering.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 mars 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Det sammantagna syftet med förslagen är att öka tryggheten, säkerheten och stabiliteten för barn som far illa eller som riskerar att fara illa. Förvaltningen stödjer de förslag som utredaren lägger fram och instämmer i att en ökad trygghet, säkerhet och stabilitet för barn som är och har varit familjehemsplacerade kan leda till att dessa barn ges bättre framtidsutsikter när det gäller hälsa, utbildning, personlig utveckling och yrkesliv. Det är även positivt att lagskärpningen tydliggör vilka krav som kan ställas på socialtjänsten.

Förslagen som betänkandet lägger fram har direkt påverkan på socialtjänstens arbete och förvaltningen vill särskilt lyfta fram tre av dem för att bidra till en nyanserad diskussion.

Förvaltningen ser positivt på förslaget om det utökade uppföljningsansvaret efter återförening med den eller dem som har vårdnaden om barnet då förslaget förtydligar barnets rättigheter och säkerställer att barnets situation, hälsa och utveckling uppmärksammas.

I utredningen föreslås att nämnden ska få befogenhet att i vissa situationer besluta om en vårdnadshavare eller en förälder ska lämna drogtest. Förvaltningen tillämpar detta redan idag och begär vid misstanke drogtest inför umgänge eller inför prövning av om vård enligt LVU kan upphöra. Förvaltningen ser positivt på drogtest men bestämmelsen är problematisk i praktiken, särskilt i de fall där den vuxne inte vill lämna drogtest. I dessa situationer spelar det då ingen roll att det finns ett formellt beslut eftersom socialtjänsten inte kan tvinga en vuxen person att lämna drogtest.

Barn och unga i samhällets vård är en särskilt utsatt grupp. Barn som vårdas enligt LVU och SoL måste få en så trygg, stabil och säker miljö som möjligt. När barnet varit placerat i samma familjehem under två år föreslår utredningen att nämnden ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Reglerna om flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning syftar till att säkerställa att barnets bästa beaktas när barnet fått starka band till ett familjehem efter att ha vistats där under lång tid. Förvaltningen är positiv till att övervägande flyttningsförbud och vårdnadsöverflytt ska göras efter två år och inte tre år.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 april 2021 följande.

Östermalms stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 mars 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till utredningens förslag som sammantaget innebär att rättigheterna för barn som vårdas utanför det egna hemmet stärks. Det är förvaltningens mening att förslagen kommer att kunna bidra till att förbättra förutsättningarna för en trygg uppväxt och en god utveckling för dessa barn.

I några avseenden hade förvaltningen välkomnat ytterligare förstärkning av barnets rättigheter. Detta kommenteras under respektive rubrik nedan.

1. Principen om barnets bästa stärks i samband med bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra.

Förvaltningen välkomnar förslaget att införa en bestämmelse som innebär att socialnämnden inte får besluta att vård ska upphöra, förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Bestämmelsen ökar barnens rättssäkerhet och trygghet och kommer att bidra till att minska risken att barn utsätts för anknytningsbrott och andra upplevelser som kan innebära ett trauma. För att ytterligare stärka skyddet hade förvaltningen välkomnat ett förslag som ger barnet rätt till eget ombud vid sådana beslut.

Förvaltningen välkomnar utredningens förslag som innebär en skyldighet för socialnämnden att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud. Förslaget kommer att avsevärt bidra till möjligheterna för en trygg återflytt till vårdnadshavare, när detta är förenligt med barnets bästa och barnets behov, och på ett sätt som gynnar barnets fortsatta utveckling. Förvaltningen menar att det är särskilt positivt att förslaget också omfattar barn som vårdas utanför det egna hemmet enligt socialtjänstlagen.

2. Socialnämndens skyldighet att överväga överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken tidigareläggs.

Förvaltningen välkomnar det förtydligande av socialnämndens ansvar som förslaget innebär. Förvaltningen ställer sig tveksam till om förslaget i tillräcklig grad ger ökad trygghet och stabilitet och en stärkt princip av barnets bästa. Förvaltningen hade välkomnat ett förslag som möjliggör en skyndsam vårdnadsöverflytt till särskild förordnad vårdnadsöverflytt (6 kap § 7 FB) vid beslut om vård enligt LVU, när vårdnadshavaren utsatt barnet för allvarliga övergrepp eller våld, eller när en vårdnadshavare dömts för mord eller dråp av den andra föräldern. Förvaltningen menar även att möjligheterna till adoption som komplement till vårdnadsöverflytt skulle behöva ses över. Detta för att ytterligare stärka barnets rättigheter och trygghet.

3. Socialnämnden ska följa upp barns situation efter det att vård enligt LVU har upphört.

Förvaltningen är positiv till förslaget som innebär att socialnämnden får en skyldighet att följa upp barnets situation efter att vård enligt 2 § LVU upphör. Då det är den kommun där barnet bor som har rätt att inleda en ny utredning är det viktigt att förtydliga hur uppföljningen ska ske i de fall familjen flyttar till en annan kommun. För att minska risken att information om barnets situation går förlorad behöver frågor om informationsöverföring, anmälningsansvar och möjlighet att föra över uppföljningsansvaret ses över.

4. Socialnämnden får befogenhet att besluta om drogtester för vårdnadshavare och föräldrar till barn som vårdas enligt LVU.

Förvaltningen välkomnar förslaget. För att ytterligare stärka barnets rättigheter menar förvaltningen att befogenheten även borde gälla under uppföljningstiden efter det att vården enligt LVU har upphört.

Avseende de konsekvenser som förslagen kan förväntas få delar förvaltningen utredningens bedömningar. Förvaltningen menar att förslagen sammantaget innebär stärkta

rättigheter för barn som vårdas utanför det egna hemmet och att förslagen kommer att bidra till att förbättra förutsättningarna för en trygg uppväxt och en god utveckling för dessa barn. Då antalet beslut om placeringar, som skulle omfattas av förslaget om uppföljningsskyldighet, relativt sett historiskt varit få, bedöms kostnaderna för stadsdelsnämnden i det avseendet bli låga.

Förvaltningen föreslår att Östermalms stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Jan Jönsson (L), Ole-Jörgen Persson m.fl. (M), Mariana Moreira Duarte (MP), Kristin Jacobsson (C) och Michaela Hollis (KD) enligt följande.

Vi välkomnar promemorian Barns bästa när vård enligt LVU upphör. Förslaget i sin helhet beaktar och närmar sig utmaningar som vi tragiskt nog har sett på sistone med dagens lagstiftning. Det är oerhört viktigt att förändringar sker i en riktning som leder till faktiska förändringar för barnen som samhället har ansvaret över. Barnens bästa ska alltid ligga i fokus för alla beslut.

Förslaget som ligger är till för att lyfta upp och kodifiera praxis. Det behöver vara tydligare för alla att vården inte ska upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården från början på ett varaktigt och genomgripande sätt har förändrats. I promemorian beskrivs att socialnämnden ska få en tydligare uppföljningsskyldighet och en möjlighet att besluta om drogtester. Det är bra med ytterligare verktyg för socialnämnden för att säkerställa barnens bästa. Frågan kring hur länge man ska ha uppföljningsskyldighet behöver utredas ytterligare.

För barn och unga som samhället omhändertagit är skolgången synnerligen viktig och en viktig skyddsfaktor för framtiden. Ofta kan en tidigare bristfällig skolgång börja repareras under placeringstiden. Inför att LVU upphör är det därför mycket viktigt att skolan som den unge ska komma till förbereder de stödinsatser som krävs för att den fortsatta skolgången ska leda till goda resultat.

Genom att säkerställa rättssäkerheten för barn som vårdas enligt 21 § LVU förbättras bestämmelsen om flyttningsförbud vid övervägande eller prövning av om vården ska upphöra. Förslaget kan därmed antas bidra till ökad trygghet och stabilitet för placerade barn. Det är viktigt för barnens långsiktiga stabilitet att frågan kring förflyttning av vårdsnaden diskuteras och att frågan kring ”hur:et” diskuteras vidare. I promemorian finns konkreta förslag på förändringar.

Till sist vill vi poängtera att ”Lilla hjärtat” aldrig mer får ske, och alla förändringar i den riktningen är välkomna.

Särskilt uttalande gjordes av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V) och Karin Gustafsson m.fl. (S) enligt följande.

Vi välkomnar alla förslag som syftar till att stärka skyddet kring barn som har blivit tvångsomhändertagna. Det smärta att samhället inte hade säkerställt att lagstiftningen var så pass tydlig och att skyddsneten inte var tillräckligt starka för att skydda ”Lilla hjärtat”. Över partigränser är vi eniga om att det som hände ”Lilla hjärtat” aldrig får ske igen. Det ligger i vårt gemensamma ansvar och intresse att säkerställa att lagstiftaren täpper till alla eventuella hål som kan finnas i skyddsnetet nu när lagstiftningen ska ändras. Annars riskerar vi att få en lagstiftning som inte skyddar i den utsträckning som vi önskar och som inte heller förmår att alltid sätta barnets bästa i fokus.

Därför menar vi att några av förslagen i utredningen behöver justeras och förtydligas. Vi anser att socialnämndens rätt att besluta att vårdnadshavare och föräldrar ska lämna prov för kontroll av drogpåverkan behöver tydliggöras. Vi vill se ett förtydligande om att drogtester inte bara ska visa om föräldern/vårdnadshavaren är påverkad utan även om den har spår av droger i kroppen. Informationen är viktig för socialnämnden och den har påverkan på beslut som nämnden ska ta. Det vore även bra om socialnämndens beslut om att ta drogtester ska kunna gälla för en viss period så att nämnden inte behöver fatta beslut vid varje enskilt provtagningstillfälle.

Det är bra att socialtjänsten föreslås få möjlighet att ställa krav och följa upp föräldrars drogfrihet, en fråga som dock också behöver lösas är att det idag förekommer barn som tvingas till återförening eller umgänge med föräldrar som brukat våld. Här önskar vi lagstiftaren ser närmre på frågan rörande barn som upplevt och utsatts för våld i hemmet vilket är en vanlig placeringsorsak inte minst i Stockholm.

Förslaget om att korta tiden från tre år till två år för när socialnämnden senast ska överväga vårdnadsöverflyttning behöver undersökas mer. Som förvaltningen skriver är ”En vårdnadsöverflyttning är ett ingripande och avgörande beslut i ett barns liv, liksom i barnets föräldrars och familjehemsföräldrars liv”. Utredningens förslag syftar till att trygga barnets uppväxt men man har inte tydliggjort i tillräcklig stor utsträckning att det är det bästa för barnet. Inte heller är det klargjort hur samhällets stöd till familjehemmen ska stärkas vid en vårdnadsöverflyttning.

Vi vill se en ändring i förslaget om att förlänga tiden för socialnämndens uppföljning av barns situation. Det gäller dels när en utredning som gäller barns behov av stöd eller skydd avslutas utan beslut om insats. Och dels efter det att en placering i ett familjehem eller hem för vård eller boende har upphört. Bestämmelser om när uppföljningar ska avslutas behöver förlängas till ett år, inte bara till sex månader som utredningen föreslår. På så sätt förstärks stöd och skydd av barn i vårt samhälle.

Slutligen vill vi framhålla vikten av att kommunerna ges särskilda medel för att stärka arbetet med egenkontroll och förstärkt stöd vid hemflyttning efter placering. Resursförstärkning är central för att samhället ska lyckas sätta barnets bästa när vård enligt LVU upphör.